

ELEKTRONICKÁ KONTRAKTACE A ZÁSADA AUTONOMIE VŮLE STRAN

MILOSLAV HRDLIČKA

Brno, Česká republika

Abstract in original language:

Tento příspěvek se zabývá problematikou elektronické kontraktace a uplatněním zásady autonomie vůle stran při jejím používání. Tato zásada je jednou z nejdůležitějších v celém soukromém právu. V tomto článku je obsažen základní přehled specifik uplatnění zásady autonomie vůle stran při použití elektronické kontraktace. Je zde pojednáno především o problematice vzniku elektronické smlouvy, o problematice elektronického podpisu a dodržení písemné formy smlouvy, která byla uzavřena elektronickými prostředky.

Key words in original language:

Elektronická kontraktace, Zaručený elektronický podpis, Písemná forma, Adhezní smlouva

Abstract:

This contribution is concerned with the dilemma of the electronic contracting and the application of the principle of autonomy dealing with the will of the contractors while use. The principle is the most important within all private law. This text contains a basic summary of the specifics which are applied during the principle of autonomy dealing with the will of the contractors when in use electronic contracting. The text especially focuses on the dilemma of an electronic contract and its origin, electronic signature and the adherence of the written form used in the contract that was concluded through electronic media.

Key words:

Electronic contracting, Advanced electronic signature, Written form, Adhesion contract

Zásada autonomie vůle stran je jednou z vůdčích zásad celého soukromého práva. Je uplatňována i při použití elektronické kontraktace, která je v dnešní době často využívaným institutem. Za jeho pomoci je dnes uzavíráno mnoho smluv a to především smluv spotřebitelských.

V první řadě bych se chtěl alespoň v krátkosti zabývat pojmem elektronické kontraktace. Zde je nutné poznamenat, že tento institut je institutem poměrně mladým. Rozvoj elektronického uzavírání smluv spadá do období posledních asi 10 let. Samotná definice tohoto pojmu je do značné míry složitou problematikou. Proto se nejčastěji setkáváme s obecnými definicemi. Jako nejpoužívanější bych chtěl uvést definici, kdy elektronickou kontraktaci chápeme jako uzavírání smluv za pomoci nějakého elektronického prostředku komunikace na dálku.

V této definici se setkáváme s pojmem elektronického prostředku komunikace na dálku. Mezi tyto prostředky můžeme zařadit nejčastěji telefon, fax a v neposlední řadě také síť internet.¹ Právě ta se stala v posledních letech asi nejdůležitějším prostředkem, za pomoci kterého jsou

---

¹ Výčet těchto prostředků můžeme najít v § 53 Občanského zákoníku. Je ale nutné konstatovat, že se jedná o výčet demonstrativní.

různé smlouvy elektronicky uzavírány. Děje se tak pomocí rozhraní nějaké www stránky (typicky uzavírání kupní smlouvy na některé zboží), nebo i bez nutnosti použít tohoto rozhraní (zde např. uzavření smlouvy za pomoci elektronické pošty – e-mailu).

V tomto příspěvku bych se ale nechtěl zabývat elektronickou kontraktací v obecné rovině se všemi jejími aspekty. Jak již naznačuje název tohoto příspěvku, chtěl bych se dále zaměřit na zásadu autonomie vůle stran a její specifika při použití elektronické kontraktace.

Jak jsem již uvedl výše, je tato zásada považována za jednu z nejdůležitějších zásad soukromého práva. Je uplatňována prakticky při všech soukromoprávních vztazích. V různých odborných publikacích je nejčastěji zmiňováno, že na tuto zásadu můžeme pohlížet hned v několika rovinách. Nejčastěji jsou uváděny tyto tři:

1. Možnost učinit či neučinit nějaký právní úkon
2. Vybrat si adresáta (druhou stranu) právního úkonu
3. Učinit právní úkon nějakého konkrétního obsahu

V některých publikacích můžeme najít ještě jednu možnou rovinu:

4. Možnost vybrat si formu právního úkonu

U posledního bodu je třeba poznamenat, že u některých smluv je k jejich platnému uzavření nutno dodržet zákonem předepsanou písemnou formu této smlouvy. Je tedy nutné u každého konkrétního případu tento případný požadavek dodržet (problematikou zachování písemné formy při učinění nějakého úkonu elektronickou cestou bych se chtěl zabývat dále v textu).

V první mnou zmíněné rovině můžeme na autonomii vůle stran nahlížet jako na možnost subjektu učinit či neučinit nějaký právní úkon. Při použití elektronické kontraktace je možné spatřit některá specifika. Jako první z nich bych chtěl uvést to, že se subjekt může pomocí elektronických prostředků (zejména sítě internet) seznámit s širokou nabídkou jím požadovaného zboží. Tento okamžik může přispět ke konečnému rozhodnutí subjektu, zda učiní právní úkon (např. uzavře kupní smlouvu na nějaké zboží), nebo ne. Tento faktor není sice faktorem právním, ale je důležitý pro následný vznik smlouvy.

V souvislosti s výše uvedeným je třeba se pozastavit nad právním problémem, kdy vůbec se v prostředí internetu jedná o konkrétní návrh na uzavření nějaké konkrétní smlouvy a kdy se bude jednat pouze o obecnou nabídku adresovanou neohrazenému okruhu subjektů. Zde převládá názor², se kterým se i já ztotožňuji, že např. zboží vystavené na některé www stránce není ještě konkrétní nabídkou na uzavření smlouvy. Konkrétní nabídkou je až následné jednání subjektu, který chce konkrétní zboží koupit.

---

² Např.: Polčák, R., Štědroň, B. iPrávník : K některým právním otázkám e-kontraktace. [citováno 5.6.2009]
Dostupné z:
http://ipravnik.cz/cz/clanky/txtexpresion_pol%C4%8D%C3%A1k/art_3799/rbsearchsource_articles/k-nekterym-pravnim-otazkam-e-kontraktace.aspx

Druhým faktorem je zejména to, že elektronická kontraktace s sebou může nést i řadu úspor a to zejména časových. Pokud si chce subjekt prohlédnout větší nabídku zboží, může tak učinit z „pohodlí svého domova“. Není třeba navštěvovat často vzdálené prodejny a není třeba ani uzavírat smlouvu v nějakých „otevíracích hodinách“. Je možné elektronickou smlouvu uzavřít v prakticky jakýkoli časový okamžik. Toto jsou bezpochyby argumenty, které přesvědčí řadu subjektů k použití elektronické kontraktace.

V praxi jsem měl možnost seznámit se s elektronickou kontraktací mezi maloobchodní prodejnou a velkoobchodním dodavatelem. Jejich vzájemná komunikace probíhá z velké části za pomoci elektronické pošty. Prodejna objednává zboží za pomoci klasického e-mailu. Vzhledem k zaneprázdněnosti majitele maloobchodní prodejny je většina objednávek uskutečňována v pozdních večerních hodinách. U tohoto subjektu je takovýto postup již naprosto běžnou praxí.

V další rovině je zásada autonomie vůle stran promítnuta v možnosti subjektu zvolit si adresáta právního úkonu. Zde můžeme spatřit také jistá specifika. Ty pramení zejména z toho, že při použití elektronických prostředků (zejména internetu) můžeme sledovat velkou míru anonymity subjektů.

Anonymita je obecným problémem při jakémkoli použití internetu. Při použití elektronické kontraktace je někdy velice problematické vůbec určení nějakého konkrétního subjektu práva, který učinil nějaký úkon právě v prostředí internetu. Tato problematika je často jednou ze zásadních otázek spojených nejen s elektronickou kontraktací. Tuto problematiku můžeme nazývat problematikou přičitatelnosti nějakého jednání v prostředí internetu některému konkrétní (faktickému) subjektu práva.³

V dnešní době na tuto problematiku reaguje hned několik právních institutů. Jako nejdůležitější je třeba dle mého názoru uvést institut elektronického podpisu a především zaručeného elektronického podpisu. V našem právním řádě je elektronický podpis upraven zákonem č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů.

Elektronickým podpisem můžeme podle zákonné definice uvedené v zákoně č. 227/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, chápat jakékoli údaje v elektronické podobě, které jsou připojeny k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené, a které slouží jako metoda k jednoznačnému ověření identity podepsané osoby vzhledem k datové zprávě. Z této definice plyne, že takovýmito údaji mohou být prakticky jakákoli data. Není zde stanoveno, jak má být tento podpis tvořen, ani jak má být kontrolován. Za tento podpis je tedy možné považovat i třeba naskenovaný vlastnoruční podpis nějakého subjektu.⁴ Je tedy zřejmé, že tento institut neposkytuje příliš vysokou míru bezpečnosti. Takovýto podpis může být docela jednoduše zfalšován a i proces jeho ověření (např. pouhé vizuální ověření naskenovaného podpisu s originálem, které je provedeno nějakým subjektem) není nijak bezpečný. Proto bych používání tohoto podpisu ve většině případů nedoporučoval.

---

³ Touto problematikou se blíže zabývá např. JUDr. Radim Polčák, Ph.D. ve své práci Introduction to ICT Law(Selected Issues)

⁴ Toto uvádí i např. V. Smejkal ve své práci Právo informačních a telekomunikačních systémů.

Zaručený elektronický podpis je v dnešní době nejlepším možným prostředkem k dosažení co největší míry bezpečnosti elektronické kontraktace a elektronické komunikace vůbec. Zákonná definice tohoto institutu je obsažena v zákoně č. 227/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k složitosti tohoto institutu bych chtěl k jeho konstrukci uvést jen některé poznatky.

Při konstrukci zaručeného elektronického podpisu vstupuje do vztahu mezi podepisujícím a příjemcem i třetí nezávislý subjekt, kterým je certifikační autorita. Tato vydává své vlastní certifikáty, na základě nichž je pak utvořen zaručený elektronický podpis. Tento podpis umožňuje jednoznačně určit původce podepsané zprávy a dále zajišťuje i nemožnost pozměnit takto podepsanou zprávu třetí osobou (takovouto změnu je možné následně dohledat). Podepsaný dokument však není chráněn proti neoprávněnému přečtení (např. během cesty od odesílatele k příjemci). K takovému zabezpečení dokumentu je třeba použít některou z metod tzv. šifrování.⁵

Je tady zřejmé, že tento institut je mnohem vhodnější než „pouhý“ elektronický podpis. Jeho vysoká míra bezpečnosti je zapříčiněna zejména tím, že v procesu jeho formování vystupuje právě nezávislá certifikační autorita.

V praxi se můžeme setkat i s některými dalšími podobnými instituty. Je to např. institut Registrované elektronické pošty.⁶ Tuto službu nabízí Česká pošta s.p. Jedná se o institut, který lze přirovnat ke klasické zásilce s doručenkou. Nespornou výhodou je především to, že tento institut vzniká za použití prakticky stejných metod jako zaručený elektronický podpis a umožňuje i zachycení okamžiku doručení datové zprávy. Hlavní nevýhodou je to, že oba subjekty (odesílatel a příjemce) musí být zaregistrováni v systému registrované elektronické pošty (nejde takto komunikovat mimo tento systém). Dalším důležitým problémem je použití některých informací z tohoto systému jako důkazního prostředku. Podle § 125 Občanského soudního řádu je možné jako důkazní prostředek použít všechny prostředky, kterými je možné zjistit stav věcí. Myslím si tedy, že je možné použít i tyto informace, ale je nutné zkoumat každý případ samostatně a to z hlediska jejich pravdivosti.

Jako doporučení k co největšímu omezení výše uvedených rizik je možné doporučit používání zaručeného elektronického podpisu. Je ovšem pravdou, že této možnosti v praxi využívá jen malá část subjektů.

Zásada autonomie vůle stran je tedy uplatněna i při výběru adresáta nějakého elektronického úkonu při použití elektronické kontraktace. Oproti klasické kontraktaci zde ale můžeme najít řadu výše zmíněných specifik.

V třetí rovině je zásadu autonomie vůle stran možné spatřovat v možnosti subjektu zvolit si obsah právního úkonu. Zde bych chtěl v souvislosti s elektronickou kontraktací zdůraznit

---

⁵ Bližší informace k této problematice můžeme najít např. v práci V. Smejkal s názvem Právo informačních a telekomunikačních systémů.

⁶ Bližší informace Česká pošta s.p. Česká pošta s.p. : Registrovaná elektronická pošta. [citováno 5.6.2009]
Dostupné z: http://www.cpost.cz/jetspeed/portal/media-type/html/user/anon/page/default.psm1/js_pane/produkty?ksid=73&docid=18&pgtyp=P&show_path=0&show_title=1

především problematiku tzv. adhezních smluv. Toto jsou smlouvy, kdy se na utváření smluvních podmínek podílí jen jedna ze stran budoucí smlouvy. Druhá strana pak může buď na tyto podmínky přistoupit a uzavřít smlouvu, nebo smlouvu neuzavřít. Není zde ale dán prostor pro nějakou aktivitu tohoto druhého subjektu.

Je také důležité říci, že samozřejmě ne všechny elektronické smlouvy jsou smlouvami adhezními. Dále je třeba poznamenat, že elektronických smluv můžeme najít v dnešní praxi hned několik typů. U každého typu elektronických smluv je uzavírání smluv, jako smluv adhezních, jinak frekventované. Např. tzv. e-mailové smlouvy často nejsou smlouvami adhezními. Už z jejich povahy (výměna elektronické pošty mezi subjekty) je zřejmé, že je zde dán prostor pro vyjádření vůle obou stran budoucí smlouvy a je tedy možné „hledat“ smluvní konsensus. V jiných případech jsou naopak prakticky veškeré smlouvy smlouvami adhezními. Jedná se např. o smlouvy typu click-wrap (tyto smlouvy jsou uzavřeny „kliknutím“ na nějaké tlačítko typicky umístěné na nějaké www stránce). Subjekt, který tuto smlouvu uzavírá, má potom na výběr pouze dvě možnosti:

- a. Po seznámení se s smluvními podmínkami, které byly vytvořeny jen jednou stranou, se rozhodne smlouvu uzavřít (s podmínkami tedy souhlasí)
- b. Po seznámení se s smluvními podmínkami, které byly vytvořeny jen jednou stranou se rozhodne smlouvu neuzavřít, protože s podmínkami nesouhlasí a změna těchto podmínek nelze jednáním subjektu dosáhnout.

V poslední rovině je zásada autonomie vůle stran promítnuta do možnosti subjektu vybrat si formu právního úkonu. Toto je u některých smluv omezeno již zákonem, který pro některé smlouvy vyžaduje písemnou formu.

V případě použití elektronických prostředků je možné také učinit úkon, který je poté možné považovat za úkon učiněný v písemné formě. Touto problematikou se zabývá především § 40 Občanského zákoníku. Zde je stanoveno, že je písemná forma úkonu zachována, pokud je úkon učiněn elektronickými prostředky, které umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která právní úkon učinila.

Oba tyto požadavky jsou z pohledu elektronické kontraktace problematické, ale je možné jich dosáhnout. Pokud se podíváme např. na elektronickou poštu, můžeme konstatovat, že při jejím použití je možné zachytit obsah právního úkonu. Vystávají zde ovšem otázky týkající se možnosti tuto zprávu (e-mail) následně pozměnit. Co se týče druhého požadavku – tedy určení osoby, která úkon učinila – je možné i tento naplnit. Pokud je nějaká zpráva podepsána zaručeným elektronickým podpisem, je možné považovat tento úkon za učiněný držitelem tohoto zaručeného elektronického podpisu.

Pokud ale nějaká zpráva není opatřena tímto podpisem, je situace zcela odlišná. V dnešní době není možné spoléhat např. na to, že když přijde e-mailová zpráva z nějaké adresy, je odesílatelem skutečně subjekt, který je v této zprávě uveden. V tomto případě si myslím, že by se nemohlo jednat o úkon učiněný v písemné formě.

V praxi je ale tento postup velice častý. Setkal jsem se s tím, že subjekty, u kterých jsem měl možnost se seznámit s jejich praktikami týkajícími se elektronické kontraktace, nepoužívají žádný elektronický podpis a pouze se spoléhají na dlouhodobou praxi, kterou mezi sebou

provozují (viz výše). Myslím si ale, že toto jednání je do značné míry rizikové a rozhodně jej nelze doporučit.

Závěrem bych chtěl říci, že tento příspěvek se zabývá specifiky zásady autonomie vůle stran při použití elektronické kontraktace. Tato zásada se uplatňuje i v těchto soukromoprávních vztazích. Používání elektronické kontraktace je v dnešní době naprosto běžnou součástí života mnoha lidí. Elektronické prostředky (zejména internet) ovlivňují i proces uzavírání smluv. Přináší s sebou řadu nových možností, ale i problémů a nových rizik. Tyto se pak promítají u mnoha právních institutů. Je tedy možné říci, že při používání elektronické kontraktace se plně uplatní zásada autonomie vůle stran, ale je specifikována řadou faktorů, které jsou spojené právě s elektronickou kontraktací.

Literature:

- Fiala, J., Kindl, M., a kol. Občanské právo hmotné. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2007, 718 s., ISBN 978-80-7380-058-1
- Polčák, R., et al. Introduction to ICT Law (Selected Issues). Brno : Masarykova univerzita, 2007, 185 s., ISBN 978-80-210-4302-2
- Smejkal, V. Internet a §§§. Praha : Grada Publishing, 2001, 284 s., ISBN 80-247-0058-1
- Smejkal, V., a kol. Právo informačních a telekomunikačních systémů. Praha : C.H.Beck, 2004, 770 s., ISBN 80-7179-765-0
- Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. Občanský zákoník 1 - komentář. Praha : C.H.Beck, 2008, 1221 s., ISBN 978-80-7400-004-1
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Česká pošta s.p. Česká pošta s.p.: Registrovaná elektronická pošta [citováno 5.6.2009]
Dostupné z: http://www.cpost.cz/jetspeed/portal/media-type/html/user/anon/page/default.psml/js_pane/produkty?ksid=73&docid=18&pgtyp=P&show_path=0&show_title=1
- Polčák, Radim. iPrávník: K některým právním otázkám e-kontraktace [citováno 5.6.2009]
Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/txtexpresion_pol%C4%8D%C3%A1k/art_3799/rbsearch_source_articles/k-nekterym-pravnim-otazkam-e-kontraktace.aspx

*Dávid R., Neckář J., Sehnálek D., (Editors). COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 1. edition.
Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4821-8*

- Vučka, Jan. IT právo: Elektronické smlouvy – část I : Obecně o uzavírání smluv elektronickou cestou [citováno 5.6.2009] Dostupné z:
<http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=71656>

Reviewer:
Radim Polčák

Contact – email:
Hrdlicka.Miloslav@seznam.cz